

Steven M Sheffrin:

Rational Expectations

Det inom ekonomiskt vetenskapliga kretsar mest uppmärksammade nya forskningsprogrammet har de senaste tio åren varit det som tar sin utgångspunkt i teorin om rationella förväntningar. Utanför den akademiska världen är dock skolbildningen föga känd. Detta är märkligt, inte minst med tanke på hur alert den "nya högern" har varit när det gäller att utnyttja nyare forskning för att legitimera sin samhällssyn. De boklådor vilka står i marknadens försvarares tjänst saluför Hayek och Friedman, Becker och Tullock medan Lucas och Sargent i stort sett saknas. I Lepages bok "I morgon kapitalism" nämns inte begreppet rationella förväntningar.

Vad nu än denna uraktlåtenhet beror på så inte är det att företrädarna för rationella förväntningsskolan gjort sig kända som interventionister. Riktigt uppmärksammas blev skolan nämligen först när Lucas och Sargent bestämt deklarerade att systematisk stabiliseringspolitik var omöjlig att bedriva ens på kort sikt. De modeller som presenterades hade egenskapen att reala ekonomiska storheter var opåverkade av systematisk ekonomisk politik. Stabiliseringspolitiken kunde gå och dra något gammalt över sig, frågan var om ens tillväxtregler för penningmängden var av något värde.

En förklaring till att teorin om rationella förväntningar blivit så lite känd i vidare kretsar är förmodligen att de flesta av de ursprungliga artiklarna var tekniskt avancerade och därför svårtillgängliga. En hög svårighetsgrad behöver inte vara ett hinder för idéspridningen om det finns akademiska ekonomer som är villiga att ta på sig pedagogiska uppgifter. Det kan dock tänkas att svenska ekonomer tvekade inför de radikala slutsatserna och den skolstrid som blev följden. En viss betydelse har

det nog också haft att rationella förväntningsskolan dömt ut gängse ekonomiska modeller som värdelösa när det gäller att värdera konsekvenserna av ekonomisk politik. Denna kritik träffar nämligen även de mer informella modeller, vilka varje ekonom bär i bakhuvudet. En viss förlägenhet inom professionen kan därför vara naturlig.

När nu krutröken från skolstriden skingrats och man har fått en bättre förståelse för vilka särdrag hos de tidiga modellerna som ledde fram till de radikala slutsatserna tycks en samstämmighet sprida sig om att den rationella förväntningsansatsen är naturlig att ta som en utgångspunkt för teoretisk analys. Samtidigt har ansatsen kommit att tillämpas på områden utanför stabiliseringspolitiken, varvid spännande frågor kan belysas på ett nytt sätt. Tiden bör alltså vara mogen att sprida tankegångarna vidare, inte minst då till ekonomistuderande. Problemet har bara varit att lämplig litteratur i stort saknats. På svenska finns i stort sett bara en artikel av Pontus Braunerhjelm och Stefan Gerlach i *Ekonomisk Debatt* nr 8 1982. Luckan har nu fyllts av en alldeles utmärkt bok i serien Cambridge Surveys of Economic Literature av Steven M. Sheffrin med titeln *Rational Expectations* (Cambridge University Press £5.50, 203 sidor inkl bibliografi). Boken torde vara fullt begriplig åtminstone för en trebetygsstudent och bör även kunna läsas av en bildad allmänhet. En viss kännedom om statistisk och nyare ekonomisk teori underlättar läsningen, men alla resonemang byggs upp från grunden på ett pedagogiskt sätt.

Författaren inleder med att förklara begreppet "Muth-rationella förväntningar" och går därefter vidare med att introducera de makromodeller som leder fram till de ovan omtalade slutsatserna. På ett förtjänstfullt sätt utreder

han den roll som antaganden, vilka inte har direkt med förväntningshypotesen att göra, spelar i modellerna. En fråga som dyker upp i detta sammanhang är huruvida det kan löna sig för staten att först deklarerar att man tänker följa en viss politikregel för att sedan "fuska" och ändra regeln. Här kastas nytt bränsle på debatten om behovet av fasta regler för den ekonomiska politiken.

Ett forskningsfält som är litet bearbetat i Sverige men där rationella förväntningshypotesen spelar stor roll är kapitalmarknadsteori. Hypotesen uppträder här under namnet "effektiva marknader". Kan det, som vissa forskningsresultat antyder, vara så att prissystemet på kapitalmarknaderna förmår överföra *all* information som marknadens aktörer besitter? I så fall är insiderspekulation inte mycket att bekymra sig över. Svaret på frågan får naturligtvis vidsträckta konsekvenser för synen på vilka regleringar som kan vara lämpliga att införa för aktiehandeln. Om även andra marknader än kapitalmarknaden är effektiva, minskar i samma grad behoven för statliga ingripanden på dessa marknader.

Boken spänner som framgår över ett brett fält och läsaren får en känsla av att

författaren får med allt det viktigaste. En fördel är också att de empiriska resultaten redovisas sakligt och balanserat utan att läsaren belastas med ekonomiska detaljer.

Man kan dock efterlysa en utförligare diskussion om styrkan i de empiriska test som ansätts. Vanligtvis uppträder rationella förväntningshypotesen som nollhypotes i testen. Om man inte lyckas förkasta denna tycker man sig således ha fått stöd för antagandet att agenterna bildar sina förväntningar rationellt. För de flesta av de testprocedurer som använts är det okänt hur stor risk man löper att acceptera en falsk nollhypotes. Det kan inte uteslutas att man i vissa fall har mycket låg sannolikhet att överhuvudtaget förkasta nollhypotesen, och i så fall är vi inte mycket klokare.

Synpunkter av ovan efterlyst slag saknas inte helt och som helhet betraktad är boken mycket lyckad. Den borde ingå i kurslitteraturen på trebetygsnivå och om den dessutom kunde få inverkan på den allmänna debatten, så vore mycket vunnet.

Civilekonom *Svante Johansson*
Handelshögskolan i Stockholm